

ხსოვნა

გიორგი ოთხმეზური 1954-2021

ქართულმა საზოგადოებამ, საისტორიო მეცნიერებამ, ოჯახმა და ახლობლებმა წელს ძალიან დიდი დანაკლისი განიცადეს – სამწუხარო მოულოდნელობა იყო პროფ. გიორგი ოთხმეზურის გარდაცვალება. ისტორიკოსი პროფ. გიორგი ოთხმეზური ხანმოკლე ავადმყოფობის შემდეგ, 2021 წლის 20 იანვარს, 66 წლის ასაკში გარდაიცვალა.

გიორგი ოთხმეზური 1954 წლის 4 აგვისტოს, თბილისში დაიბადა, 1976 წელს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი დაამთავრა. გახლდათ ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი (1980), ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი (1999), 1976 წლიდან საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტში წყაროთმცოდნეობისა და დიპლომატიკის განყოფილების მეცნიერ-თანამშრომელი, 1991 წლიდან მოღვაწეობა თსუ-ში ისტორიის ფაკულტეტზე გააგრძელა, სადაც იკავებდა ჯერ დოცენტის, შემდგომ კი პროფესორის თანამდებობას. პარალელურად იყო საქართველოს ისტორიის კათედრასთან არსებული წყაროთმცოდნეობისა და ისტორიოგრაფიის სამეცნიერო კვლევითი ლაბორატორიის მეცნიერ-თანამშრომელი, მოგვიანებით კი მისი ხელმძღვანელი. განათლების რეფორმის შემდგომ, 2005 წლიდან, გიორგი ოთხმეზური უცვლელად იკავებდა თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორის პოზიციას.

გიორგი ოთხმეზურმა მთელი თავისი ცხოვრება საქართველოს, მისი ისტორიის კვლევა-ძიებასა და ცოდნის მომავალი თაობებისთვის გადაცემას მიუძღვნა. იგი იყო ერუდიციით, ნიჭიერებით, შრომისმოყვარეობითა და კეთილსინდისიერებით გამორჩეული პიროვნება. წლების განმავლობაში დაუზარებლად ემსახურებოდა ქართული ისტორიული მეცნიერების შესწავლისა და განვითარების საქმეს.

საქართველოს ისტორიის მიმართ ინტერესი გიორგი ოთხმეზურს ბავშვობიდან, ოჯახიდან გამომდინარე, ბუნებრივად გაუჩნდა. ის ცნობილი ისტორიკოსისა და საზოგადო მოღვაწის – მარიამ ლორთქიფანიძის ოჯახში დაიბადა და გაიზარდა. დიდწილად ამან განაპირობა მისი ინტერესი წარსულისადმი და სიძველეებისადმი. გიორგი ოთხმეზურის კვლევის განსაკუთრებული ინტერესი ეპიგრაფიკისა და პალეოგრაფიის საკითხები იყო, შესაბამისად, ძირითადი ნაშრომები სწორედ ამ მიმართულებით აქვს შესრულებული. წარწერებისადმი ინტერესმა და სიყვარულმა განაპირობა ის, რომ მან 1976 წელს ხელნაწერთა ინსტიტუტში, წყაროთმცოდნეობისა და დიპლომატიკის განყოფილებაში დაიწყო მუშაობა, სადაც 15 წლის განმავლობაში მუშაობდა და მისი თანაავტორობით მომზადდა XI-XVII საუკუნეების საისტორიო დოკუმენტებში მოხსენიებულ „პირთა ანოტირებული ლექსიკონის“ რამდენიმე ტომი.

გიორგი ოთხმეზური სამეცნიერო-კვლევით და პედაგოგიურ საქმიანობას თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში ეწეოდა. ასევე, ლექციებს კითხულობდა საქართველოს სხვა უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში. წლების განმავლობაში კითხულობდა სხვადასხვა კურსებს, მათ შორის: საქართველოს ისტორია (ზოგადი კურსი); საქართველოს ისტორია (რუსულ ენაზე); საქართველოს ისტორია XV-XVIII სს; ქართული წყაროთმცოდნეობა; ქართული ეპიგრაფიკა და სხვა. აღსანიშნავია მისი ღვაწლი მომავალი თაობების აღზრდის საქმეში. მისი ხელმძღვანელობით არაერთმა ახალგაზრდამ დაიცვა საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო ნაშრომი.

გიორგი ოთხმეზური მონაწილეობას იღებდა საქართველოსა და საზღვარგარეთის ქვეყნებში გამართულ საერთაშორისო სამეცნიერო ფორუმებსა და ღონისძიებებში, სადაც საქართველოს ისტორიისა და ქართული მეცნიერების მიღწევებს წარმოადგენდა, მათ შორის, ხშირად ეროვნული ინტერესების არგუმენტირებულად დაცვაც უწევდა. მისი გამოკვლევები გამოცემულია საქართველოსა და უცხოეთის არაერთ რეიტინგულ სამეცნიერო კრებულსა და პერიოდულ გამოცემაში, ნაშრომები გამოქვეყნებულია: ქართულ, რუსულ, ინგლისურ, გერმანულ, პოლონურ ენებზე.

გიორგი ოთხმეზურის ნაშრომებში, რომელთა საერთო რიცხვი ასზე მეტია, სიღრმისეულად არის შესწავლილი საქართველოს ფეოდალური ხანის ისტორიის სხვადასხვა აქტუალური საკითხი, ეპიგრაფიკის, პალეოგრაფიისა და ფეოდალური ურთიერთობების, ფეოდალური საგვარეულოების ისტორიის

სხვადასხვა საკვანძო თემა. მათ შორის მეცნიერებისთვის განსაკუთრებით ფასეულია, როგორც მონოგრაფიები, ისე ცალკეული გამოკვლევები:

„XII-XIII საუკუნეების მიჯნის ქართული ლაპიდარული წარწერები, როგორც საისტორიო წყარო“ (მეცნიერება. თბ. 1981. A5. 135 გვ.); ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად შესრულებული დისერტაცია.

„შიდა ქართლის მცირე სათავადოები (XV-XVII საუკუნეები)“. 1999. ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად შესრულებული დისერტაცია.

კავკასია ქართულ წყაროებში. უცხო სახელმწიფოები, ტომები, ისტორიული პირები. ენციკლოპედიური ლექსიკონი. თბ. 2012. B5 392 გვ. (თანაავტორები: ე. კვაჭანტირაძე, ქ. ნადირაძე, თ. ქორიძე)

„ქვემო ქართლის ეპიგრაფიკული კორპუსი. I (დმანისის რაიონი)“ (საქართველოს მაცნე. თბ. 2017. B5. 292 გვ.). (თანაავტორები: ა. ბოშიშვილი, შ. მათითაშვილი, ი. მირიჯანაშვილი, ნ. ჟღენტი, ე. ხაინდრავა, დ. ცუცქერიძე)

უზუცესი ვაზირები და მათი რიგი საქართველოში XII-XIII სს-ის მიჯნაზე, (ეპიგრაფიკული მასალის მიხედვით). „მაცნე“. ისტორიის სერია, №1. 1979

ქართული ფეოდალური საგვარეულოების ისტორიიდან – ამირეჯიბი (თბ. 2009. A4. 67 გვ.)

Abkhazia's Status as Part of Georgia: Historical Perspective. “The Caucasus & Globalization”. Volume 4. Issue 1-2. Sweden. 2010. გვ. 178-183 (თანაავტორი მ. ლორთქიფანიძე)

ქართული პალეოგრაფია-ეპიგრაფიკა. „საქართველოს ისტორიის კათედრა. 1918-2005“. თბ. 2010, გვ. 229-238

ნიაბის წარწერები. თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტის შრომები. ტ. II. თბ. 2011, გვ. 112-123.

თებურ-ლენგის საქართველოში ლაშქრობების შესახებ (რელიგიური ასპექტი). „საისტორიო კრებული“. I. წელიწდეული. თბ. 2011, გვ. 54-67.

დავით აღმაშენებლის ეპოქის ეპრაფიკული ძეგლები. თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტის შრომების სპეციალური გამოშვება „დავით აღმაშენებელი და მისი ეპოქა“. თბ. 2011, გვ. 26-38.

ბარანის ციხის წარწერის თარიღისათვის. „საისტორიო კრებული“. 5. წელიწდეული. თბ. 2015, გვ. 201-215.

დმანისის რაიონის ეპიგრაფიკული ძეგლენი. თბ. 2016 და სხვ.

გიორგი ოთხმეზური გარდაცვალებამდე ინტენსიურად მუშაობდა XIV საუკუნის საქართველოს ისტორიაზე. ნაშრომი თემურ ლენგის ლაშქრობების პერიოდის საქართველოს ისტორიის, კონკრეტულად კი ბაგრატ V-ისა და გიორგი VII-ის შესახებ დაასრულა, თუმცა გამოცემა ვერ მოასწრო. მეცნიერი, ასევე, ინტენსიურად მუშაობდა სომხეთის ქართული ეპიგრაფიკის საკითხებზე. დაგეგმილი ჰქონდა მთელი სომხეთის ქართული წარწერების გამოცემა.

გიორგი ოთხმეზური საისტორიო საზოგადოების იმ თაობას განეკუთვნებოდა, რომელიც ღირსეულად აგრძელებდა ივანე ჯავახიშვილის დასახულ გზას, ისტორიის კრიტიკული გააზრებისა და კომპლექსური კვლევის მეთოდების გამოყენებით, რაც მის ნაშრომებზეც აისახება. ამიტომ მის კვლევებში განვითარებული მოსაზრებები დღეს აქტუალურია და სამომავლოდაც არაერთი თაობისთვის სახელმძღვანელოდ დარჩება.

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ჰუმანიტარულ-მეცნიერებათა ფაკულტეტის
საქართველოს ისტორიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი*